

The Tendency toward Remarriage among Elderly Widows in FereydoonShahr District, Iran

Masoud Almasi^{1*}, Maryam Aslani²

Abstract

This research was conducted to investigate the desire to remarry elderly widows of Feridunshahr City, using an analytical-cross-sectional survey method. The statistical population of all elderly widows of this city is 1254 people and the sample size is estimated to be 264 people with the help of Morgan's table. A researcher-made questionnaire was used to collect data using the quota sampling method. The evaluation of the hypotheses showed that there is a significant correlation between the variables of mental problems, sexual problems, attachment to children, network support and normative inhibitors with the dependent variable. The variables of appearance problems and physical problems among the whole sample are correlated with the dependent variable. It was significant that this result was not achieved by gender segregation. Also, the tendency to remarry was different according to the job variables and the level of literacy of the respondents. The regression analysis shows that the variables of appearance, mental, sexual problems, network support and normative inhibitors have explained more than 55% of the changes in the dependent variable, according to which the research model has good explanatory and predictive power. In general, it can be concluded that the desire to remarry among the elderly men of this city is more than the women and the issue of remarriage of the elderly should be placed as a priority of the responsible institutions and organizations.

Keywords: Tendency to remarry, elderly widows, Fereydoonshahr city, Social support network, Gender differences.

Received: 2023-07-02 Accepted: 2023-08-26

1. Assistant Professor, Department of Social Sciences, Payam Noor University, Tehran, Iran (Corresponding Author); almasi_57@yahoo.com
2. Master's Student in Demography, Payam Noor University, Mahabad Center, and Employee of Health Center in Tiran City, Isfahan, Iran; aslani.mar68@gmail.com

E-ISSN: 2981-1066 / © Population Association of Iran. This is an open access article under the CC BY 4.0 License (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2005602.1295>

Introduction

One of the issues and problems of Feridounshahr, a city located in the Isfahan province of Iran, is the considerable number of elderly widows. This situation engenders multiple adverse outcomes, such as reduced self-efficacy, pervasive feelings of hopelessness, and decreased mental well-being. Therefore, conducting a thorough investigation into the factors impeding the remarriage of the elderly is an important research priority, which motivated the present paper to examine the desire to remarry among elderly widows in Feridunshahr City and the factors that influence it.

Methods and data

The statistical population included all 1254 elderly widows in Feridounshahr, with a sample size of 264 determined using Morgan's table. Data was collected through a researcher-designed questionnaire, distributed via proportional sampling. The validity of the questionnaires was assessed through form and content evaluations by experts, and reliability was established using the Cronbach's alpha test.

Findings

The data analysis suggests that as women age, their interest in remarriage decreases. Furthermore, the longer women remain widowed, the less inclined they are to remarry, a pattern that is not evident among male counterparts. Additionally, an increase in concerns about appearance correlates with a reduced desire to remarry, a finding that does not differ when considering gender separately; thus, gender does not significantly impact this outcome. The findings of the study indicate that increasing sexual and mental health challenges significantly lessen the remarriage interest among respondents. Similarly, an increase in physical health issues also leads to a decline in remarriage interest among the elderly, with no significant difference between genders. The data indicates that increased social interaction difficulties are associated with a decreased likelihood of remarriage, though this was not statistically significant for the men studied. It's noteworthy that a woman's loyalty to their previous spouse inversely affects their remarriage interest, a pattern that is not evident in men or the general population studied. The research also shows that increased dependency on children diminishes the likelihood of remarriage for both men and women. Contrarily, women's financial capabilities and assets did not show a significant connection with the desire to remarry, thus not supporting the related hypotheses. However, social network support exhibits a significant relationship with remarriage desire, showing that changes in network support levels correspond with shifts in remarriage interest. Similarly, changes in normative inhibitions directly affect the desire to remarry. It is

also highlighted that the remarriage tendency varies according to job roles and literacy levels of the individuals. Regression analysis further demonstrates that appearance, mental, sexual issues, network support, and normative barriers account for over 55% of the variance in the dependent variable, suggesting the research model's strong explanatory and predictive capabilities.

Discussion and Conclusion

The rise in life expectancy and changes in the age pyramid's structure have led to an increase in both the elderly population and the duration of old age. This trend shows the need for focused attention and policy development to address the needs of the elderly. Among the most critical needs for this group are the enhancement of mental health, alleviation of loneliness, and prevention of depression. Furthermore, marriage serves as an effective means to the quality of life indicators—encompassing physical, mental, health, and social aspects—among the elderly. However, this has been hindered by a multitude of cultural, customary barriers, and entrenched societal norms. This matter must receive prioritized consideration from the relevant institutions and organizations.

References

- Alam, H., Hussain, B., Hussain, S. (2021). Remarriage of elderly widows and widowers in Pakhtun culture. *Journal of Gender and Social Issues*, 20(1), 37-44. <https://jgsi.fjwu.edu.pk/jgsi/article/view/232>
- Alikarami, K., Maleki, A., Abdollahyan, H., & Rezaei, M. (2019). The Lived Experience of Loneliness among Aged Women: A Phenomenological Study, *Women's Strategic Studies*, 21(83), 7-30. [In Persian], <https://doi.org/10.22095/JWSS.2019.100355>
- Brown, S.L., & Wright, M.R. (2017). Marriage, Cohabitation, and Divorce in Later Life, *Innovation in Aging*, 1(2), 1-11. <https://doi.org/10.1093/geroni/igx015>
- da Silva Sousa, N.F., & de Azevedo Barros, M.B. (2020). Level of active aging: Influence of environmental, social and health-related factors. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 90, 104094. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2020.104094>
- Dahl, N., Ross, A., & Ong, P. (2020). Self-neglect in older populations: A description and analysis of current approaches. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(6), 537-558. <https://doi.org/10.1080/08959420.2018.1500858>

- Daneshvar, Z., Moradi, A., & Karami, J. (2023). Determining the Reasons and Consequences of Remarriage of Older People Living in Tehran City, *Middle Eastern Journal of Disability Studies* 13, 83. [In Persian], <http://jdisabilstud.org/article-1-3207-en.html>
- Galenkamp, H., & Deeg, D. J. H. (2016). Increasing social participation of older people: are there different barriers for those in poor health? Introduction to the special section. *European Journal of Ageing*, 13(2), 87–90. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0379-y>
- Gharibi, T., Gharibi, T., & Ravanipour, M. (2019). Facilitators and barriers affecting sexual desire in elderly Iranian women: a qualitative study. *Sexual and Relationship Therapy*, 34(2), 228–241. <https://doi.org/10.1080/14681994.2018.1445849>
- Imanzadeh A, & Hamrahzdeh M. (2018). Identification of facilitators and deterrents of the quality of life in elderly women and men: A phenomenological research. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 12(4): 430-45. [In Persian], <http://dx.doi.org/10.21859/sija.12.4.430>
- Jokar, F., Asadollahi, A. R., Kaveh, M. H., Ghahramani, L., & Nazari, M. (2020). Relationship of Perceived Social Support with the Activities of Daily Living in Older Adults Living in Rural Communities in Iran. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 15(3), 350-365. [In Persian], <http://dx.doi.org/10.32598/sija.10.15.3.2773.2>
- Kim, J. Y., Xu, H., Cruz, G., Saito, Y., & Østbye, T. (2021). Acceptance of love and remarriage among older adults in the Philippines. *Journal of Aging and Health*, 33(5–6), 331–339. <https://doi.org/10.1177/0898264320981246>
- Kwon, H.-S. (2016). Consideration of marital status in a mortality model and its application for mortality risk management. *Asia-Pacific Journal of Risk and Insurance*, 10(2), 193–216. <https://doi.org/10.1515/apjri-2015-0018>
- Lin, W.-I., Chen, M.-L., & Cheng, J.-C. (2014). The promotion of active aging in Taiwan. *Ageing International*, 39(2), 81–96. <https://doi.org/10.1007/s12126-013-9192-5>
- Liu, C., & Bai, X. (2019). Book Review: Handbook of Theories of Aging (3rd ed.) edited by Vern L. Bengtson and Richard A. Settersten Jr., New York, Springer, *China Journal of Social Work*, 12(1), 92–94. <https://doi.org/10.1080/17525098.2019.1562409>
- Maghare Dehkordi, S., Pourhadi, S., Sum, S., & Ahmadi, Z. (2022). Barriers to Remarriage in Older Women in Iran: A Qualitative Study. *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 17(3): 416-431. [In Persian], <http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.3351.1>
- Mangarun, A.J.S. (2021). Quality of life after remarriage in old age. *Malaysian Journal of Nursing*, 12(3). <https://doi.org/10.31674/mjn.2021.v12i03.010>

- Maniar, A. & Sikenis, P.V. (2022). Cyber marriages/ remarriages for senior citizens through world wide web – an experiment. *Asia Pacific Journal of Marketing and Management Review*, 11(1), 51–58. <https://www.gejournal.net/index.php/APIMMR/article/view/199>
- Naseri, E., & Yazdkhasti, B. (2019). Sociological Factors Related to The Lack of Remarriage of Widows (Case Study: Sponsored Women in Sanandaj). *Social Development*, 14(1), 31-60. [In Persian], https://qjss.scu.ac.ir/article_15265.html
- Nazmfar, H., Alavi, S., Sadeghi, N., & EshqiCharborj, A. (2018). The Feasibility Study of Age-Friendly City in Iranian Cities (Case Study: The City of Bokan), *Motaleate Sahri / Urban Studies*, 7(27): 67-78. [In Persian], https://urbstudies.uok.ac.ir/article_60845.html
- Nejati, M., Rezaei, M., & Hatamifar, S. (2021). Remarriage of Elderly Widows: A Qualitative Study of Elderly's Understanding and Interpretation of Remarriage in the City of Sahgez. *Journal of Population Association of Iran*, 16(31): 61-95. [In Persian], <https://doi.org/10.22034/jpai.2022.546382.1212>
- Nguyen, O. T., & Pawle, R. H. (2021). A Thematic Analysis Study about Remarriage of Elderly Men in Vietnam. *Scholar: Human Sciences*, 13(2), 286. <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/Scholar/article/view/4828>
- Niknam, M., & Teymouri, M. (2021). The Comparison of Life Satisfaction, Distress Tolerance and Stress Coping Styles in Elderly Men with Remarriage and Single Elderly Men, *Journal of Sebzavar University of Medical Sciences*, 28(1), 23-29. [In Persian], https://jsums.medsab.ac.ir/article_1379.html
- Osmani, N. (2017). Explaining the view of elderly widows and their children toward remarriage. Master's thesis, Tabriz University of Medical Sciences: Faculty of Health. [In Persian].
- Paúl, C., Teixeira, L., & Ribeiro, O. (2017). Active aging in very old age and the relevance of psychological aspects. *Frontiers in Medicine*, 4, 181. <https://doi.org/10.3389/fmed.2017.00181>
- Swift, H. J., Abrams, D., Lamont, R. A., & Drury, L. (2017). The Risks of Ageism Model: How ageism and negative attitudes toward age can be a barrier to active aging. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 195–231. <https://doi.org/10.1111/sipr.12031>

- Van Hedel, K., Van Lenthe, F. J., Avendano, M., Bopp, M., Esnaola, S., Kovács, K., Martikainen, P., Regidor, E., & Mackenbach, J. P. (2015). Marital status, labour force activity and mortality: A study in the USA and six European countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, 43(5), 469-480. <https://doi.org/10.1177/1403494815578947>
- Yu, M., Gu, L., Jiao, W., Xia, H., & Wang, W. (2019). Predictors of self-neglect among community-dwelling older adults living alone in China. *Geriatric Nursing*, 40(5), 457-462. <https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2019.02.002>
- Zarei, H., Abolfathi Momtaz, Y., Sahaf, R., & Mehdi, M. (2019). Marital satisfaction among older adults who married in old age in Sanandaj in 2016, *Salmand: Iranian Journal of Ageing*, 14(1), 14-25. [In Persian], <http://dx.doi.org/10.32598/sija.13.10.170>

Citation:

Almasi, M., & Aslani, M. (2023), The Tendency toward Remarriage among Elderly Widows in FereydoonShahr District, Iran, *Journal of Population Association of Iran*, 18(36), 183-217. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2005602.1295>

ارجاع:

الماسی، مسعود و اصلانی، مریم (۱۴۰۲). تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر و عوامل مرتبط با آن، نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران، ۱۸ (۳۶)، ۱۸۳-۲۱۷. <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2005602.1295>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر و عوامل مرتبط با آن

مسعود الماسی^{۱*}، مریم اصلانی^۲

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تمایل به ازدواج مجدد سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر، به روش پیمایشی از نوع تحلیلی-مقطعی انجام شده است. جامعه آماری کلیه سالمندان بیوه این شهرستان به تعداد ۱۲۵۴ نفر و حجم نمونه با کمک جدول مورگان، ۲۶۴ نفر برآورد شده است. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه محقق ساخته با استفاده از روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای استفاده شد. ارزیابی فرضیه‌ها نشان داد بین متغیرهای مشکلات روحی، مشکلات جنسی، تعلق خاطر به فرزندان، حمایت شبکه‌ای و بازدارنده‌های هنجاری با متغیر وابسته همبستگی معنی‌دار است. متغیرهای مشکلات ظاهری و مشکلات جسمی در بین کل نمونه با متغیر وابسته همبستگی معنی‌دار داشتند که این نتیجه، با تفکیک جنسی حاصل نشد. همچنین تمایل به ازدواج مجدد بر حسب متغیرهای شغل و سطح سواد پاسخگویان متفاوت بود. تحلیل رگرسیونی نشان می‌دهد متغیرهای مشکلات ظاهری، روحی، جنسی، حمایت شبکه‌ای و بازدارنده‌های هنجاری بیش از ۵۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته را تبیین نموده‌اند که بر این اساس مدل پژوهش از قدرت تبیین و پیش‌بینی خوبی برخوردار است. در مجموع می‌توان نتیجه گرفت که تمایل به ازدواج مجدد در بین مردان سالمند این شهرستان بیشتر از زنان بوده و موضوع ازدواج مجدد سالمندان می‌بایست به‌عنوان اولویت نهادها و سازمان‌های مسئول قرار گیرد.

واژگان کلیدی: تمایل به ازدواج مجدد، سالمندان، بیوه، شهرستان فریدونشهر، حمایت شبکه‌ای.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۰۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۴/۱۱

۱. استادیار گروه علوم اجتماعی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران (نویسنده مسئول)؛ almasi_57@yahoo.com

۲. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد جمعیت‌شناسی دانشگاه پیام نور مرکز مهاباد و کارمند شبکه بهداشت شهرستان

تبریز، اصفهان، ایران؛ aslani.mar68@gmail.com

DOI: <https://doi.org/10.22034/jpai.2023.2005602.1295>

مقدمه و بیان مسئله

افزایش طول عمر انسان‌ها و اضافه شدن جمعیت سالمندان از دستاوردهای قرن ۲۱ بوده و سالخورده‌گی جمعیت پدیده‌ای است که بسیاری از جوامع بشری با آن روبرو هستند و برخی دیگر در آینده‌ای نزدیک با آن روبرو خواهند شد (نظم‌فر، ۱۳۹۷: ۶۷). این پدیده ناشی از بهبود شرایط بهداشتی اجتماعی و اقتصادی، کاهش مرگ‌ومیر، افزایش امید زندگی و اعمال سیاست کنترل موالید است، لذا باید آن را از موفقیت‌های جامعه بشری محسوب کرد.

از سوی دیگر، این دوره از حیات بشر با خود مسائل و مشکلات فراوانی را به همراه دارد. با افزایش سن و ورود به دوره سالمندی، هر فرد تغییرات زیادی را در ابعاد جسمی، روانی و اجتماعی تجربه خواهد کرد که این تغییرات شامل: احساس ضعف و ناتوانی، بازنشسته شدن و از دست دادن دوستان خود، فوت یا طلاق یکی از زوجین است. یکی از مهمترین عوامل اضطراب آور در دوره سالمندی، از دست دادن همسر به هر علت است که امری بدیهی، قابل پیش‌بینی و رایج است. به‌طور عینی، از دست دادن همسر یکی از حوادث منفی در زندگی است که اختلالاتی را در وضعیت افراد ایجاد خواهد کرد و در صورت عدم توجه به آن، خطرات و ضررهای جبران‌ناپذیری را به‌دنبال خواهد داشت (مغاره دهکردی و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۲۰). بر همین اساس، امروزه افراد سالمند بیوه، که بیشتر به‌صورت تنها در خانه خود زندگی می‌کنند، با مشکلات اقتصادی، اجتماعی، روانی و احساس تنهایی مواجه‌اند. بی‌شک هر چه سن فرد بیشتر می‌شود، کمتر می‌تواند از منزل بیرون برود و تعاملات اجتماعی‌اش هم کمتر خواهد شد و ساعات بیشتری را به تنهایی می‌گذراند. از طرفی به سبب ازدواج و جدایی فرزندان، این تنهایی شدت بیشتری به خود می‌گیرد. با توجه به موارد ذکر شده، بسیاری از سالمندان با فوت همسر خود تصور می‌کنند زندگی آن‌ها نیز رو به اتمام است و انتظار مرگ را می‌کشند. این وضعیت باعث ایجاد پریشانی و تنش در زندگی سالمند می‌شود و افسردگی را در بین سالمندانی که تنها زندگی می‌کنند (نسبت به سالمندانی است که همدمی کنار خود دارند) به مراتب بیشتر می‌کند. لذا امروزه موضوع ازدواج مجدد آن‌ها بیشتر مطرح می‌شود. ازدواج مجدد در این دوران، می‌تواند زندگی را با شادی بیشتری همراه ساخته و یکی از راه‌های دستیابی به آرامش در زندگی است که به عنوان راه حلی برای رهایی از احساس تنهایی

پیشنهاد شده است. در این راستا، با رفع موانعی از جمله شکستن تابوی ازدواج سالمندی، حمایت مالی و ارائه خدمات مشاوره‌ای، می‌توان برای تأمین سلامت سالمندان و ارتقای کیفیت زندگی‌شان اقدام کرد (ایمان‌زاده و همراه‌زاده، ۱۳۹۶). بی‌شک ازدواج مجدد آنها، احساس جدیدی از امنیت را در جنبه‌های مالی و عاطفی ایجاد می‌کند و سلامت جسمی‌شان را افزایش می‌دهد (Mangarun, 2021). مطالعات کون^۱ (۲۰۱۵) و وان هدل^۲ و همکاران (۲۰۱۵) نشان می‌دهند افراد متأهل در مقایسه با افراد مجرد، طول عمر بیشتری دارند (مغاره دهکردی و همکاران، ۱۴۰۱: ۴۲۰) و بیش از ۶۰ درصد سالمندان ازدواج کرده در دوره سالمندی، رضایت خود را از زندگی زناشویی، زیاد و خیلی زیاد بیان نموده‌اند (زارعی و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۰). با این وجود تعداد زیادی از افراد، بعد از دست دادن شریک جنسی، ازدواج مجدد نداشته و با وجود احساس تنهایی به زندگی بدون همسر ادامه می‌دهند (Brown & Wright, 2017).

فریدونشهر، از شهرهای غربی استان اصفهان است که با نرخ بالای سالمندان بیوه مواجه است به طوری که از میان ۴۹۸۵ نفر سالمند ساکن در این شهر، تعداد ۱۲۰۰ نفر بیوه بوده‌اند. این مسئله با خود آسیب‌های گوناگونی از جمله خودکارآمدی، احساس یأس و سلامت روان پایین را به دنبال دارد. با توجه به تعداد بالای سالمندان بیوه در این شهر، انجام پژوهشی عمیق جهت کاوش در مورد علل پایین بودن ازدواج مجدد سالمندان از جمله مهم‌ترین اولویت‌های پژوهشی در این شهرستان می‌باشد. بر این اساس پژوهش حاضر به دنبال بررسی علل تمایل به ازدواج مجدد سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر می‌باشد.

با عنایت به افزایش جمعیت سالمندان بیوه و مطلقه به دلایل متعدد شخصی و فرهنگی، ناتوانی‌های این دوران و از طرفی، تأثیر وضعیت تأهل سالمندان بر کیفیت زندگی و رضایت از زندگی آنها و کمبود پژوهش در این زمینه، پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این پرسش است که علل تمایل به ازدواج مجدد سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر کدام است؟

پیشینه تجربی

دانشور و همکاران (۱۴۰۲) در پژوهشی دلایل ازدواج مجدد در سالمندان را در سه مضمون اصلی نیاز به استقلال، نیاز جنسی، احساس تنهایی و هشت زیرمضمون مشخص کردند. همچنین سه مضمون اصلی افزایش سلامت جسمانی، بهزیستی روان‌شناختی، کیفیت زندگی و یازده زیرمضمون نیز به‌عنوان پیامدهای ازدواج مجدد در سالمندان شناسایی شد.

نجاتی، رضایی و حاتمی‌فر (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند نوعی رویکرد دوگانه جنسیتی نسبت به ازدواج مجدد در میان سالمندان وجود دارد. هم سالمند بیوه باقی‌ماندن، و هم ازدواج مجدد، دارای دو بعد ناچاری و خودخواسته است. آنان در هر دو حالت ناچارند بیوه بمانند یا ازدواج کنند. با این وصف ازدواج مجدد سالمندان با موانع متعدد اجتماعی و اقتصادی روبرو است.

نیکنام و تیموری (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند رضایت از زندگی مردان سالمند با ازدواج مجدد، بیشتر از مردان سالمند مجرد است. همچنین بین تحمل پریشانی و سبک‌های مقابله با استرس در مردان سالمند با ازدواج مجدد و مردان سالمند مجرد، تفاوت معنادار وجود دارد. مردان سالمند با ازدواج مجدد، بیشتر از ارزیابی پریشانی و تنظیم‌پریشانی استفاده می‌کنند ولی مردان سالمند مجرد، از مؤلفه جذب و تحمل استفاده می‌کنند. مردان سالمند با ازدواج مجدد در موقعیت‌های استرس‌زا از مقابله متمرکز بر ارزیابی شناختی و مقابله متمرکز بر حل مسئله استفاده می‌کنند ولی مردان سالمند مجرد، بیشتر از مقابله متمرکز بر هیجان، جلب حمایت اجتماعی و مهار جسمانی استفاده می‌کنند.

علیکرمی و همکاران (۱۳۹۸) نشان می‌دهند تجربه‌ی تنهایی برای بسیاری از زنان ناراحت‌کننده است، ولی آنان برای جلوگیری از بروز اختلافات خانوادگی، حفظ عزت نفس خویش، سربار نبودن دیگران، تمایل نداشتن به زندگی در کنار دیگران و ازدواج مجدد، زندگی تنهایی را برمی‌گزینند. بر این اساس، مغاره دهکردی و همکاران (۱۴۰۱) معتقدند با توجه به معذب بودن، شرم و حیا، تابو بودن مسئله ازدواج مجدد سالمندان در این بستر و عدم شفافیت

زنان ایرانی نسبت به خواسته‌های‌شان، برنامه‌ریزی و فرهنگ‌سازی به‌منظور بهبود کیفیت زندگی سالمندان، شکسته شدن تابو این موضوع با تغییر دیدگاه‌ها و تعصبات رایج افراد و عدم تعدی به حقوق یکدیگر ضروری به‌نظر می‌رسد. از طرفی، ناصری و یزدخواستی (۱۳۹۸) نشان می‌دهند تغییرات فرهنگی و رشد ارزش‌های فردگرایانه، در کنار استقلال مالی و اتکاء به خود، در میان زنان، نه تنها گرایش به ازدواج مجدد را کاهش نداده بلکه می‌توانند عوامل تسریع‌کننده‌ی ازدواج مجدد در میان آنها باشند.

زارعی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی نشان دادند مردان بیشتر از زنان در اثر از دست دادن همسر دچار شوک و انحلال در زندگی می‌شوند و نیاز است که از ازدواج مجدد آنها حمایت شود، در مقابل زنان در اثر از دست دادن همسر دچار پریشانی در وضعیت مالی می‌شوند و نیاز به حمایت دارند.

نتایج پژوهش مانیار و سیکنیس^۱ (۲۰۲۲) حاکی از آن است که مهمترین علت ازدواج مجدد در سنین بالاتر از سوی مردان و زنان، همراهی و مصاحبت عنوان شده است. همچنین نگرش‌های منفی و منصرف کردن دوستان و خانواده، مهمترین موانعی است که زوج‌های سالمند در ازدواج مجدد با آن روبرو هستند و از هر چهار سالمند، یک نفر، به دلیل فشار اجتماعی منفی، به ویژه از جانب فرزندان بالغ خود، ازدواج نکرده‌اند. در این پژوهش، برای شکستن این کلیشه و انگ اجتماعی، یک پورتال وب، ویژه سالمندان طراحی و راه اندازی شده، تا همراه خود را در زندگی بعدی خویش جستجو کنند.

عالم^۲ و همکاران (۲۰۲۱) در مطالعه‌ای نشان می‌دهند که در فرهنگ پختون پاکستان، ازدواج مجدد در بین افراد بیوه سالخورده، به ویژه زنان، نادر است و پاسخ دهندگان زن علاقه‌ای به ازدواج مجدد نداشته‌اند. همچنین ازدواج مجدد به وضعیت جسمانی، وضعیت قدرت، موقعیت

1. Maniar & Sikenis
2. Alam

مالی و پیشینه اجتماعی- فرهنگی خانواده مربوطه بستگی دارد. موانع شناسایی شده بر سر راه ازدواج مجدد آنها عوامل زیستی، فرهنگی و اقتصادی است.

نگوین و پاول^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی نشان داد شهروندان سالخورده مطلقه و بیوه ویتنامی که مایل به ازدواج مجدد یا شریک زندگی مجدد در سنین بالا بودند، معمولاً به دلیل اعتقادات اجتماعی منسوخ و تعصبات، با انتقاد و تفسیر نادرست از اعمال خود مواجه می‌شدند. او در این پژوهش، با استفاده از مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته حضوری، تجربیات و دیدگاه‌های شهروندان مرد سالخورده ویتنامی در طول فرآیند ازدواج مجدد را مورد بررسی قرار داد و پنج موضوع، شامل انگیزه برای ازدواج مجدد، انتظارات برای ازدواج مجدد، موانع ازدواج مجدد، حمایت از ازدواج مجدد و ثبت ازدواج مردان مسن ویتنامی را شناسایی و استخراج نمود.

نتایج پژوهش کیم^۲ و همکاران (۲۰۲۰) نشان می‌دهد اکثر افراد مسن در فیلیپین، عشق و ازدواج مجدد در سنین بالا را غیرقابل قبول عنوان نموده‌اند و تنها هفده درصد از پاسخگویان با این امر موافق بوده‌اند.

براون و رایت^۳ (۲۰۱۷) در پژوهشی به بررسی مطالعات اخیر در زمینه ازدواج، ازدواج سفید و طلاق در بین سالمندان و شناسایی مسیرهایی برای تحقیقات آتی پرداخته‌اند. آنها در این پژوهش بیان می‌کنند سالمندان در خط مقدم تغییر خانواده قرار دارند و در این راستا، ازدواج سفید آنها، به عنوان جایگزینی برای ازدواج سالمندان عمل می‌کند و به‌طور فزاینده‌ای جایگزین ازدواج مجدد پس از طلاق یا بیوه شدن می‌شود. همچنین طلاق خاکستری (طلاق در سنین بالای ۵۰ سال) در دهه‌های اخیر دو برابر شده است، زیرا افراد مسن، همباشی یا مجردی را بر ازدواج رسمی ترجیح می‌دهند. سوال مهمی که این پژوهش مطرح می‌کند این است که با توجه به عقب نشینی از ازدواج در بین سالمندان، و همچنین با توجه به اینکه همسران از نظر تاریخی

1. Nguyen & Pawle

2. Kim

3. Brown & Wright

منبع اصلی مراقبت بوده‌اند، پیامدهایی که تغییر خانواده برای سلامتی و رفاه و همچنین دسترسی به مراقبین ایجاد می‌کند، چگونه خواهد بود؟

پیشینه‌های تجربی ذکر شده، اغلب به مقایسه کیفیت زندگی سالمندان مجرد با سالمندان ازدواج کرده پرداخته و کمتر، عواملی که منجر به ازدواج مجدد در بین سالمندان می‌شود را مورد بررسی قرار داده‌اند. لذا در پژوهش حاضر، سعی شده است عوامل مرتبط و یا مؤثر بر ازدواج مجدد سالمندان را مورد کنکاش قرار داده و روی عوامل و متغیرهای گوناگون تمرکز شود. بر این اساس جهت سنجش فضای مفهومی مساله مورد بحث، تلاش شده مجموعه‌ای از عواملی که بتوانند آن مفهوم را تحت پوشش قرار دهند و هر چه بیشتر به اعتبار آن کمک نمایند، مورد مطالعه و بررسی قرار گیرند و سعی شده است بیشترین اعتبار در این مورد به دست آید. بخش عمده این عامل‌های مهم، از پژوهش‌های مغاره‌دهکردی و همکاران (۱۴۰۱) و عثمانی (۱۳۹۶) اقتباس شده‌اند. از آنجایی که هر یک از این عوامل، جنبه‌ای مهم از متغیر وابسته را مورد بررسی قرار داده‌اند، هم برای سنجش هر متغیر و هم برای استفاده پژوهشگران بعدی مؤثر و مهم بوده و در تبیین مساله مفید به فایده به نظر می‌رسند.

مبانی نظری

با توجه به اینکه در رابطه با ازدواج سالمندی، به‌طور خاص نظریه‌ای یافت نشد، جهت شناسایی متغیرهای مستقل و تعیین سوالات اساسی و فرضیه‌های پژوهش حاضر، از یافته‌ها و نتایج مربوط به تحقیقات انجام شده پیشین و کنجکاوی محققان استفاده و مدل تجربی پژوهش تدوین شده است. یافته‌های پژوهش‌ها نشان داده در تمایل یا عدم تمایل به ازدواج مجدد سالمندان، عوامل مختلفی تأثیرگذار است که هر یک نقشی اساسی در انجام آن ایفا می‌کنند. برخی از این عوامل ریشه در شرایط روحی و روانی شخص دارند و برخی دیگر از محیط و جامعه بر فرد وارد می‌شوند. بر این اساس و بر اساس نتایج پژوهش‌های پیشین (مغاره‌دهکردی و همکاران، ۱۴۰۱ و عثمانی، ۱۳۹۶) متغیرهای شناسایی شده در چهار گروه اصلی عوامل فردی، عاطفی، اقتصادی و اجتماعی دسته‌بندی شده است که در کنار متغیرهای زمینه‌ای مورد بررسی قرار گرفتند.

مطالعات حاکی از آن است که سالمندان با افزایش سن، تمایل چندانی به ازدواج مجدد ندارند و این امر را برای خود مناسب و مفید نمی‌دانند. با توجه به اینکه در این دوران، افراد معمولاً با ایجاد تغییراتی در وضعیت ظاهری و عملکرد جسمی (Lin et al, 2014; Galenkamp et al, 2016)، جنسی (Gharibi et al, 2019; Liu et al, 2019)، روانی (da Silva Sousa & de Paúl et al, 2017) و رفتاری (Swift et al, 2017) مواجه می‌شوند، با غفلت و بی‌توجهی نسبت به خود (Yu et al, 2019; Dahl et al, 2020)، اغلب از عهده مسئولیت‌های زندگی بر نمی‌آیند که این مسئله خود باعث تغییر دیدگاه افراد نسبت به دوران سالمندی و حتی ایجاد نگرش منفی می‌شود (عثمانی، ۱۳۹۶).

سالمندان شرکت‌کننده در مطالعه‌ی عثمانی (۱۳۹۶) دوران سالمندی را مانعی برای ازدواج مجدد دانستند. آنها معتقد بودند با توجه به مشکلات خاصی که هم زن و هم مرد سالمند دارند، ازدواج در این سنین برای آنها هیچ مزیتی نخواهد داشت. در مطالعه‌ی گریبی و همکاران (۲۰۱۹) نیز بر این نکته تأکید شده است که دوران سالمندی می‌تواند بر عملکرد جنسی تأثیرگذار باشد و آن را تغییر دهد که این امر تا حدود زیادی به سلامت روحی و جسمی فرد نیز وابسته است. سالمندان مورد بررسی در پژوهش مغاره‌دهکردی و همکاران (۱۴۰۱) نیز معتقد بودند که توانایی رفع نیازهای جنسی شریک زندگی خود را ندارند، زیرا در این سن، تمایلات جنسی افراد کاهش می‌یابد. با توجه به موارد فوق، در این پژوهش، عوامل فردی مرتبط با تمایل به ازدواج در بین سالمندان، در ۵ مقوله مشکلات تعاملی، مشکلات ظاهری، مشکلات جسمی، مشکلات جنسی و مشکلات روحی شناسایی و مورد بررسی قرار گرفتند.

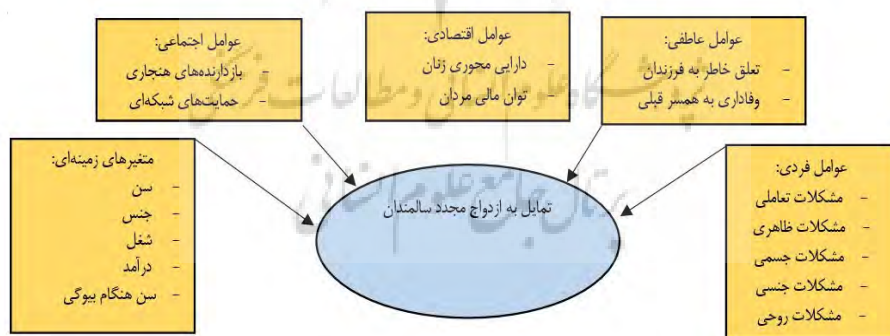
از دیگر موانع تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان، عوامل اجتماعی است. این عوامل در این پژوهش تحت عنوان دو مقوله بازدارنده‌های هنجاری و حمایت شبکه‌ای مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفتند. بازدارنده‌های هنجاری مبتنی بر تمام مواردی است که تحت تأثیر سنت‌ها و ارزش‌های حاکم بر جامعه، بر سر راه ازدواج سالمندان محدودیت ایجاد می‌نماید. سنت‌ها و ارزش‌های حاکم بر جامعه، نقشی بسیار اساسی بر زندگی و انتخاب‌های افراد به‌ویژه ازدواج دارد تا جایی که بسیاری از سالمندان، به دلیل ترس از صحبت دیگران در مورد آنان، تحقیر

شدن، از دست دادن احترام و آبرو و تابو بودن این مسئله در افکار جامعه، با ازدواج مجدد مخالفت می‌نمایند (مغاره‌دهکردی و همکاران، ۱۴۰۱). در مطالعه عثمانی این نکته عنوان شده که به دلیل گسترش و تأثیر افکار عمومی بر سالمندان بیوه، بعضی مردان و زنان بیوه از سایر سالمندانی که در موقعیت آن‌ها هستند و ازدواج نکرده‌اند، تبعیت می‌کنند و تحت تأثیر فشارهای اجتماعی مجبورند که از هنجارهای سنتی جامعه پیروی کنند. اکثر زنان بیوه در آن مطالعه اذعان داشته‌اند که با ازدواج مجدد، احترام و منزلت خود را در جامعه از دست می‌دهند و نگرش جامعه نسبت به ازدواج مجدد سالمندان منفی است. در مطالعه برزوئی و همکاران، عوامل فرهنگی - اجتماعی (از جمله ناپسند بودن ازدواج مجدد در این دوران) به‌عنوان مهم‌ترین مانع ازدواج مجدد از دیدگاه زنان سالمند، گزارش شده است. این نتیجه در پژوهش‌های انجام شده در خارج از ایران نیز به دست آمده است. در فرهنگ پختون پاکستان، تنها ماندن سالمند بعد از فوت همسر به‌لحاظ فرهنگی رفتار قابل قبولی محسوب می‌شود، درحالی‌که ازدواج مجدد یک تابوی اجتماعی است و به دلیل ناپسند بودن این رفتار از دیدگاه افراد و جامعه، اعضای خانواده معمولاً در مقابل ازدواج مجدد سالمندان ممانعت ایجاد می‌کنند (Alam et al, 2021).

همچنین نتایج پژوهش‌های مغاره‌دهکردی و همکاران (۱۴۰۱) و عثمانی (۱۳۹۶) حاکی از آن است که برخورداری از حمایت اجتماعی و زندگی با افراد دیگر، این تصور را برای سالمندان به وجود آورده است که نیازی به ازدواج مجدد و جست‌وجوی شریک زندگی ندارند. چنین افرادی دیگر نمی‌خواهند تجارب تلخ و سختی‌های گذشته در زندگی‌شان تکرار شود، به همین دلیل تمایلی به ازدواج مجدد ندارند و از این وضعیت فعلی، با وجود حمایت اطرافیان در امور داخل و خارج از منزل احساس راحتی، استقلال و آرامش بیشتری دارند.

از دیگر علل مورد بررسی، عوامل عاطفی است که در قالب دو مقوله تعلق خاطر به فرزندان و وفاداری به همسر قبلی مورد بررسی قرار می‌گیرد. سالمندان شرکت‌کننده در مطالعه مغاره‌دهکردی و همکاران (۱۴۰۱) و عثمانی (۱۳۹۶) معتقدند که همسر و یار فقط یک نفر می‌تواند باشد و به دلیل علاقه فراوان به وی، داشتن خاطرات خوب گذشته، اعتقادات مذهبی همراه با توکل به خداوند، راضی بودن از همسر، فرزندان و زندگی نمی‌توانند جایگزینی برای او انتخاب

کنند. آن‌ها گاه تجردشان را تقدیر و سرنوشت غیرقابل‌تغییری از جانب خداوند می‌دانند که باید با آن تطابق پیدا کنند. یافته‌های دو پژوهش فوق حاکی از آن است که برخی از سالمندان با توجه به رضایت از زندگی فعلی خود و عادت به تنهایی، تمایلی به ازدواج ندارند. علاوه‌براین، معاشرت با دوستان، همسایگان و اعضای خانواده را روش برطرف کردن تنهایی خود می‌دانند. در بعضی موارد نیز سالمندان عشق و تعهد دادن به همسر اول و نیز قول دادن به تجرد قطعی بعد از مرگ او را عامل ازدواج نکردن دوباره اعلام کردند. زیرا باوردارند که وفادار ماندن به همسر فوت‌شده مورد تحسین افراد جامعه قرار می‌گیرد. در مطالعه عالم و همکاران (۲۰۲۱) نیز بیان شد ازدواج مجدد برای زنان در دوران سالمندی، بی‌وفایی نسبت به همسر فوت‌شده محسوب می‌شود. علاوه‌براین، سایر نزدیکان سالمند را همچنان عزادار همسرش می‌پندارند و فراموش کردن متوفی را برای او امری غیرممکن در نظر می‌گیرند از این‌رو انتظار می‌رود که زن بعد از مرگ همسرش همچنان نسبت به او وفادار بماند. عامل دیگری که به‌عنوان مانع در ازدواج سالمندان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، استقلال سالمندان از نظر توانایی‌ها و پشتوانه مالی است. به‌طوری‌که سالمندان با داشتن حقوق بازنشستگی و توانایی مالی کافی، تمایل به ازدواج مجدد را در خود احساس نمی‌کنند.

بر این اساس فرضیه‌های پژوهش، مشتمل بر رابطه بین متغیرهای زمینه‌ای (سن، سن هنگام بیوگی، درآمد، جنس، شغل، سواد)، عوامل فردی (مشکلات ظاهری، روحی- روانی، جسمی،

جنسی، تعاملی)، عوامل عاطفی (تعلق خاطر به فرزندان، وفاداری به همسر قبلی)، عوامل اقتصادی (دارایی محوری زنان، توان مالی مردان) و عوامل اجتماعی (حمایت شبکه‌ای، بازدارنده‌های هنجاری) با متغیر وابسته (تمایل به ازدواج مجدد) تدوین شد.

روش و داده‌های تحقیق

پژوهش حاضر از نوع کمی است که در انجام آن از روش پیمایش^۱ براساس طرح مقطعی^۲ استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، کلیه سالمندان بیوه فریدونشهر به تعداد ۱۲۵۴ نفر است. افزایش سن در این شهرستان و تأثیر ازدواج مجدد بر شیوه زندگی سالمندان، عدم انجام پژوهش کافی در این زمینه، آشنایی محقق با فرهنگ منطقه به دلیل بومی بودن و به دنبال آن سهولت در دسترسی به داده‌های مورد نیاز، از مهمترین دلایل انتخاب جامعه آماری این تحقیق می‌باشد. با بهره‌گیری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و استفاده از جدول مورگان، تعداد ۲۶۴ نفر به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از طریق ابزار پرسشنامه محقق ساخته انجام شد. بخش اول این پرسشنامه، مربوط به سئوالات زمینه‌ای و بخش دوم مربوط به متغیرهای اصلی تحقیق است. در این پرسشنامه از ۱۲ طیف محقق ساخته (شامل ۸ طیف ۴ سوالی، ۳ طیف ۵ سوالی و یک طیف ۶ سوالی) بر مبنای طیف لیکرت ۵ نمره‌ای استفاده شده که مشتمل بر ۱۱ متغیر مستقل و یک متغیر وابسته است. توزیع پرسشنامه‌ها با استفاده از شیوه نمونه‌گیری سهمیه‌ای انجام شد. در این راستا ابتدا براساس اطلاعات موجود در شبکه بهداشت و درمان شهرستان فریدون شهر، تعداد سالمندان بیوه به تفکیک سن، جنسیت و محل سکونت مشخص شد. سپس سهم هر یک از دو جنس مرد و زن در جامعه آماری براساس سکونت در شهر یا روستا، سهم هر یک در حجم نمونه نیز تعیین شد. در مرحله بعد، آدرس و شماره تلفن افراد واجد شرایط از پرونده موجود در شبکه بهداشت شهرستان اخذ شد. در نهایت

1. Survey Method

2. Cross-sectional

با مراجعه پژوهشگر به در منازل و تشریح هدف از انجام پژوهش برای پاسخگویان و اخذ رضایت شفاهی از ایشان، پرسشنامه‌ها تکمیل شد. پرسشنامه مربوط به افراد بی‌سواد نیز به صورت مصاحبه‌ای، توسط محققان تکمیل شدند. همچنین جهت تعیین روایی^۱ پرسشنامه‌ها از روایی صوری و محتوایی با بهره‌گیری از نظر متخصصین استفاده شد که در مجموع همه متخصصان منتخب، محتوا و مناسب بودن گویه‌های پرسشنامه را تأیید نمودند. در مورد پایایی نیز از آزمون آلفای کرونباخ^۲ استفاده شد. بر این اساس ابتدا پرسشنامه اولیه در بین ۳۵ نفر از افراد جامعه آماری توزیع شد و پس از اعمال آزمون آلفای کرونباخ، گویه‌های ناپایا حذف، و پرسشنامه نهایی تدوین شد.

جدول ۱- ضریب آلفای کرونباخ (پایایی) گویه‌های هر طیف

طیف	مشکلات ظاهری	مشکلات جسمی	مشکلات تعاملی	مشکلات روحی روانی	مشکلات جنسی	تعلق خاطر به فرزندان
تعداد گویه‌ها	۴	۴	۵	۴	۴	۴
آلفای کرونباخ	۰/۹۷	۰/۸۴	۰/۷۸	۰/۹۳	۰/۹۷	۰/۸۷
طیف	تمایل به ازدواج مجدد	وفاداری به همسر قبلی	مشکلات مالی	دارایی محوری زنان	حمایت شبکه‌ای	بازدارنده‌های هنجاری
تعداد گویه‌ها	۶	۴	۴	۵	۴	۵
آلفای کرونباخ	۰/۹۱	۰/۹۰	۰/۸۳	۰/۸۶	۰/۷۰	۰/۸۸

اندازه‌گیری هر یک از مفاهیم و متغیرهای پژوهش حاضر به شرح زیر صورت گرفت:

۱- تمایل به ازدواج مجدد: ازدواج مجدد یا ازدواج دوباره، به ازدواج یک فرد پس از ازدواج اول گفته می‌شود که معمولاً پس از فوت همسر انجام می‌شود. به عبارت دیگر ازدواج مجدد

1. Validity

2. Cronbach's alpha

زمانی صورت گرفته است که حداقل یکی از همسران، قبلا با شخص دیگری ازدواج کرده و شخص مذکور فوت نموده باشد. بر این اساس ازدواج مجدد شامل ازدواج‌های دوم به بعد می‌شود. در این پژوهش، تمایل به ازدواج مجدد به عنوان متغیر وابسته تحقیق بررسی شده و برای سنجش آن از طیف لیکرت ۶ سوالی استفاده شده است.

۲- مشکلات تعاملی: ضعف و ناتوانی سالمند در برقراری ارتباط با دیگران و محیط، با استفاده از حاصلجمع نمرات طیفی مبتنی بر ۵ گویه سنجش شده است.

۳- حمایت شبکه‌ای: حمایت اجتماعی احساس، ادراک و واقعیتی است که شخصی مورد مراقبت و حمایت قرار می‌گیرد، به این معنا که می‌تواند روی دیگران در زمان نیاز حساب باز کند و از همه این‌ها مهمتر این شخص می‌تواند بخشی از شبکه حمایت‌کننده اجتماعی محسوب شود. این متغیر با استفاده از حاصلجمع نمرات طیفی مبتنی بر ۴ گویه سنجش شده است.

۴- بازدارنده‌های هنجاری: علل و عواملی که ریشه در عرف و هنجارهای جامعه دارند و مانع ازدواج سالمندان می‌شوند، با استفاده از حاصلجمع نمرات طیفی مبتنی بر ۵ گویه سنجش شدند.

یافته‌ها

یافته‌های جدول ۲ نشان می‌دهد از مجموع ۲۶۴ نفر نمونه آماری مورد بررسی؛ ۳۵/۶ درصد (معادل ۹۴ نفر) را مردان و ۶۴/۴ درصد (معادل ۱۷۰ نفر) را زنان تشکیل می‌دهند. اطلاعات موجود در این جدول بیانگر آن است که در گروه مردان، پاسخگویان گروه سنی ۷۰ تا ۷۴ سال، بیشترین و گروه سنی ۷۹-۷۵ سال کمترین فراوانی را نسبت به سایر گروه‌های سنی داشته‌اند. در گروه زنان نیز گروه‌های ۶۴-۶۰ و ۷۴-۷۰ بیشترین و گروه ۹۴-۹۰ کمترین تعداد را به خود اختصاص داده‌اند. در مجموع، گروه سنی ۷۴-۷۰ بیشترین و گروه سنی ۹۴-۹۰ کمترین تعداد پاسخگو را در بین نمونه مورد بررسی داشته‌اند. از لحاظ تحصیلات، بیش از ۶۰ درصد زنان و بیش از نیمی از کل نمونه مورد بررسی بی‌سواد بوده‌اند و پاسخگوی دارای تحصیلات

دانشگاهی در بین افراد مورد بررسی مشاهده نشد. همچنین تقریباً ۶۰ درصد پاسخگویان را زنان خانه‌دار تشکیل داده‌اند و بیش از ۵۶ درصد کل پاسخگویان، ساکن روستا بوده که این مقدار برای زنان به بیش از ۶۲ درصد رسیده است. درصد بسیار پایین زنان بازنشسته و شاغل و نیز درصد پایین مردان بازنشسته، از نکات و نتایج قابل تامل پژوهش حاضر است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد نمره میانگین تمایل به ازدواج مجدد، در بین مردان بیشتر از زنان است.

جدول ۲- توزیع درصدی / میانگین متغیرهای زمینه‌ای نمونه مورد بررسی

دامنه سنی (سال)	مردان	زنان	کل	تحصیلات	مردان	زنان	کل
۶۰-۶۴	۲۱/۳	۲۲/۴	۲۲	بی سواد	۲۷/۷	۶۳/۵	۵۰/۸
۶۵-۶۹	۱۷	۱۵/۳	۱۶	زیر دیپلم	۴۴/۷	۳۶/۵	۳۹/۴
۷۰-۷۴	۲۵/۵	۲۲/۴	۲۳/۵	دیپلم	۲۱/۳	-	۷/۶
۷۵-۷۹	۱/۲	۱۲/۹	۹	فوق دیپلم	۶/۴	-	۲/۳
۸۰-۸۴	۱۷	۱۴/۱	۱۵/۲	شغل			
۸۵-۸۹	۸/۵	۹/۴	۹/۱	بیکار	۴۹	-	۲۱/۲
۹۰-۹۴	۸/۵	۳/۵	۵/۳	خانه‌دار	-	۹۷/۶	۵۹/۱
				محل سکونت			
روستا	۴۴/۷	۶۲/۴	۵۶/۱	آزاد	۳۱/۹	۱/۲	۱۲/۱
حاشیه شهر	۳/۴	۳/۵	۳/۸	جنسیت			
مرکز شهر	۵۱/۱	۳۴/۱	۴۰/۲	جنسیت			
توزیع میانگین متغیرهای زمینه‌ای نمونه مورد بررسی							
سن	۷۳/۳۱	۷۲/۸۷	۷۳	درآمد (هزار)	۴۵۹۲	۲۲۲۴	۳۲۰۰
تعداد فرزند	۴/۸	۵/۵۲	۵/۳	تعداد دختر	۲/۰۴	۲/۶	۲/۴
تعداد پسر	۲/۸	۲/۹	۲/۹	سن ازدواج	۲۰/۹	۱۵/۳۵	۱۷/۲۷
سن بیوگی	۶۵/۳۶	۶۰/۱۲	۶۲	تمایل به ازدواج مجدد	۱۶/۸	۱۳	۱۴/۴۴

اطلاعات جدول ۳ نشان می‌دهد با افزایش سن زنان، تمایل آنها به ازدواج مجدد کاهش یافته که این نتیجه برای مردان معنادار نشده است. همچنین اطلاعات موجود در این جدول بیانگر عدم همبستگی بین درآمد با متغیر وابسته است. یافته‌های جدول همچنین نشان می‌دهد بین مشکلات ظاهری و تمایل به ازدواج مجدد پاسخگویان رابطه معنی‌داری وجود دارد. به طوری که با افزایش مشکلات ظاهری افراد، تمایل به ازدواج مجدد آنها کاهش یافته است. نکته قابل تامل آن است که در صورت تفکیک جنسیتی، این نتیجه برای متغیر وابسته حاصل نمی‌شود. به عبارت دیگر جنسیت افراد در حصول این نتیجه، اثرگذار نبوده است. همچنین بین مشکلات روحی روانی و تمایل به ازدواج مجدد در بین افراد رابطه معنی‌داری وجود دارد و با افزایش مشکلات روحی- روانی، میزان تمایل به ازدواج مجدد در بین پاسخگویان به مقدار زیادی کاهش می‌یابد. این نتیجه برای دو گروه مجزای مردان و زنان نیز حاصل شده است. همچنین بین مشکلات جسمی و تمایل به ازدواج مجدد رابطه معنی‌دار است و با افزایش مشکلات جسمی، تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان مورد بررسی کاهش یافته است. لازم به ذکر است که در صورت تفکیک جنسیتی، این نتیجه برای متغیر وابسته حاصل نمی‌شود. به عبارت دیگر جنسیت افراد در حصول این نتیجه، اثرگذار نبوده است.

نتایج جدول ۳ همچنین نشان می‌دهد که بین مشکلات جنسی و تمایل به ازدواج مجدد در بین افراد رابطه معنی‌دار است. این نتیجه در دو گروه مرد و زن نیز حاصل شده است. در بررسی رابطه بین مشکلات تعاملی و تمایل به ازدواج مجدد نیز اطلاعات موجود در این جدول نشان می‌دهد همبستگی معنی‌داری بین این دو متغیر وجود دارد و هرچه مشکلات تعاملی افراد بیشتر باشد، گرایش کمتری به ازدواج مجدد دارند. حصول این نتیجه در بین مردان مورد بررسی معنی‌دار نبوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد رابطه وفاداری به همسر قبلی و تمایل به ازدواج مجدد فقط در بین زنان معنی‌دار است. به این معنا که هرچه وفاداری به همسر قبلی در بین زنان بیشتر باشد، تمایل به ازدواج مجدد در بین آنها کاهش می‌یابد. نکته قابل تامل اینکه این نتیجه در بین مردان و نیز کل نمونه بررسی شده، حاصل نشده است. همچنین نتایج این جدول نشان می‌دهد

که بین تعلق خاطر به فرزندان و تمایل به ازدواج مجدد در بین افراد، رابطه معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر، هرچه مردان و زنان مورد بررسی تعلق خاطر بیشتری به فرزندان داشته باشند، تمایل کمتری به ازدواج مجدد دارند.

جدول ۳- همبستگی بین متغیرهای مستقل با تمایل به ازدواج مجدد

معناداری	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	فراوانی		
۰/۲۹۲	-۰/۱۶۲	۹/۷۷۴	۷۳/۸۸۶	۹۴	مردان	سن
۰/۰۳۱	-۰/۲۴۵*	۹/۱۷۷	۷۳/۵۶۴	۱۷۰	زنان	
۰/۰۳۴	-۰/۱۹۲*	۹/۳۵۸	۷۳/۶۸۰	۲۶۴	کل	
۰/۲۵۹	-۰/۱۹۶	۱۹۶۱۲۸۴/۹۵	۳۲۰۰۰۰۰	۹۴	مردان	درآمد
۰/۳۲۵	-۰/۱۴۴	۱۷۱۳۹۹۰/۵۵	۴۵۹۲۰۰۰	۱۷۰	زنان	
۰/۱۳۵	-۰/۱۶۴	۲۰۸۰۴۰۱/۹۵۴	۲۲۲۴۰۰۰	۲۶۴	کل	
۰/۳۴۶	-۰/۱۴۵	۱۱/۱۶۵	۶۵/۴۷۷	۹۴	مردان	سن هنگام بیوه‌گی
۰/۰۰۴	-۰/۳۱۳**	۱۳/۵۰۶	۶۰/۹۰۹	۱۷۰	زنان	
۰/۱۲۶	-۰/۱۴۰	۱۲/۹۴۰	۶۲/۹۳۳	۲۶۴	کل	
۰/۰۸۵	-۰/۲۵۴	۵/۱۵۵	۷/۸۷	۹۴	مردان	مشکلات ظاهری
۰/۳۰۵	-۰/۱۱۹	۵/۶۲۹	۱۰/۲۹۹	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۷	-۰/۲۳۷**	۵/۵۷۷	۹/۴۹۶	۲۶۴	کل	
۰/۰۰۰	-۰/۵۳۴**	۳/۲۰۴	۵/۶۸۲	۹۴	مردان	مشکلات روحی-روانی
۰/۰۰۰	-۰/۴۳۷**	۲/۶۶۱	۷/۴۸۷	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	-۰/۵۲۴**	۲/۹۸۶	۶/۸۳۶	۲۶۴	کل	
۰/۱۲۵	-۰/۲۳۵	۴/۱۷۲	۷/۶۱۳	۹۴	مردان	مشکلات جسمی
۰/۱۳۴	-۰/۱۷۲	۴/۲۱۳	۸/۶۷۵	۱۷۰	زنان	
۰/۰۱۳	-۰/۲۲۴*	۴/۲۱۲	۸/۲۸۹	۲۶۴	کل	

تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر و ... ۲۰۵

معناداری	ضریب همبستگی	انحراف معیار	میانگین	فراوانی		
۰/۰۰۰	-۰/۶۲۰**	۶/۰۷۹	۱۱/۲۰۴	۹۴	مردان	مشکلات جنسی
۰/۰۰۰	-۰/۴۶۰**	۵/۲۹۵	۱۵/۲۶۱	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	-۰/۵۸۳**	۶/۲۲۱	۱۳/۷۷	۲۶۴	کل	
۰/۱۳۷	-۰/۲۲۸	۴/۹۶۹	۱۲/۷۷۲	۹۴	مردان	مشکلات تعاملی
۰/۰۰۰	-۰/۴۴۴**	۳/۸۱۶	۱۵/۴۵۴	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	-۰/۴۰۴**	۴/۴۴۴	۱۴/۴۷۹	۲۶۴	کل	
۰/۷۴۰	-۰/۰۵۱	۲/۴۴۵	۱۲/۹۷۷	۹۴	مردان	وفاداری به همسر قبلی
۰/۰۰۸	-۰/۲۹۸**	۳/۶۱۸	۱۲/۳۳۷	۱۷۰	زنان	
۰/۱۳۲	-۰/۱۳۸	۳/۲۴۵	۱۲/۵۷۰	۲۶۴	کل	
۰/۰۳۱	-۰/۳۲۵*	۴/۹۶۴	۱۲/۹۰۹	۹۴	مردان	تعلق خاطر به فرزندان
۰/۰۰۱	-۰/۳۷۰**	۴/۹۰۳	۱۴/۹۲۳	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	۰-۰/۳۸۸**	۵/۰۰۰	۱۴/۱۹۷	۲۶۴	کل	
۰/۹۳۲	-۰/۰۱۳	۳/۶۱۲	۷/۷۰۴	۹۴	مردان	توان مالی
۰/۲۱۲	-۰/۱۴۴	۳/۴۸۸	۷/۴۴۱	۱۷۰	زنان	
۰/۳۵۰	-۰/۰۸۶	۳/۵۲۱	۷/۵۳۷	۲۶۴	کل	
۰/۵۷۷	۰/۰۸۷	۶/۴۷۸	۱۶/۰۶۸	۹۴	مردان	دارایی محوری زنان
۰/۳۴۳	۰/۱۰۹	۴/۹۲۲	۱۳/۲۸۲	۱۷۰	زنان	
۰/۰۶۴	۰/۱۶۸	۵/۶۶۹	۱۴/۲۸۷	۲۶۴	کل	
۰/۰۴۱	-۰/۳۰۹*	۲/۷۰۰	۱۱/۹۰۹	۹۴	مردان	حمایت شبکه‌ای
۰/۰۰۰	-۰/۴۶۷**	۲/۹۱۷	۱۲/۵۵۱	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	-۰/۴۱۳**	۲/۸۴۶	۱۲/۳۱۹	۲۶۴	کل	
۰/۰۰۱	-۰/۴۸۸**	۶/۱۰۸	۱۲/۵۹۰	۹۴	مردان	بازدارنده‌های هنجاری
۰/۰۰۰	-۰/۵۲۲**	۵/۶۱۰	۱۹/۰۰۰	۱۷۰	زنان	
۰/۰۰۰	-۰/۵۷۹**	۶/۵۴۶	۱۶/۶۸۸	۲۶۴	کل	

* معنی‌داری در سطح ۰/۰۵ ** معنی‌داری در سطح ۰/۰۱

یافته‌های مندرج در جدول ۳، در بررسی همبستگی بین عوامل اقتصادی و تمایل به ازدواج مجدد نشان می‌دهد بین دو متغیر توان مالی و دارایی محوری زنان با متغیر وابسته یعنی تمایل به ازدواج مجدد رابطه معنی‌دار نبوده و فرضیه‌های مربوطه تایید نشده‌اند. در بررسی همبستگی بین عوامل اجتماعی و تمایل به ازدواج مجدد، یافته‌ها نشان می‌دهد بین حمایت شبکه‌ای و تمایل به ازدواج مجدد در بین افراد رابطه معنی‌داری وجود دارد. بر این اساس با افزایش یا کاهش در حمایت شبکه‌ای افراد، میزان تمایل به ازدواج مجدد در میان آنها نیز به مقدار زیادی افزایش یا کاهش می‌یابد. همچنین اطلاعات موجود در جدول مذکور نشان می‌دهد بین بازدارنده‌های هنجاری و تمایل به ازدواج مجدد در بین افراد رابطه معنی‌داری وجود دارد. به عبارت دیگر با افزایش یا کاهش در بازدارنده‌های هنجاری افراد، میزان تمایل به ازدواج مجدد در میان آنها نیز به مقدار زیادی افزایش یا کاهش می‌یابد.

جدول ۴ آزمون تفاوت نمره میانگین تمایل به ازدواج مجدد بر حسب وضعیت شغلی و سطح تحصیلات افراد را نشان می‌دهد. در مورد وضعیت شغلی، علیرغم عدم وجود تفاوت معنی‌دار در تمایل به ازدواج مجدد در بین گروه مردان و زنان، این تفاوت مشاهده شده برای کل نمونه مورد بررسی، معنی‌دار می‌باشد. در مورد متغیر سطح تحصیلات نیز با توجه به جدول، میانگین نمره افراد در سطوح تحصیلی مختلف با هم تفاوت معناداری دارند. با توجه به اینکه بخش عمده زنان مورد بررسی سواد چندانی نداشته و مردان مورد بررسی نیز تحصیلاتی در حد دیپلم و کمتر از آن داشته‌اند، همچنین اکثر قریب به اتفاق زنان مورد بررسی خانه‌دار بوده‌اند، استفاده از آزمون تعقیبی برای بررسی روابط بین ابعاد متغیرهای شغل و تحصیلات اعتبار چندانی ندارد. همچنین تفاوت معنی‌داری در تمایل به ازدواج مجدد بر حسب جنسیت افراد وجود دارد. با توجه به میانگین نمره دو گروه مورد بررسی، مشاهده می‌شود که این تمایل در بین مردان بیشتر بوده است.

تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر و ... ۲۰۷

جدول ۴- تفاوت میانگین نمره تمایل به ازدواج مجدد بر حسب جنس، وضعیت شغلی و سطح سواد

Sig...	آزمون F	انحراف معیار	میانگین	وضعیت شغلی	
۰/۳۲۶	۱/۱۵۲	۵/۰۸۰ ۶/۲۴۲ ۶/۶۱۵	۹/۲۸ ۱۱/۴۰ ۱۲/۸۳	بیکار آزاد بازنشسته دولت	مردان
۰/۴۰۸	۰/۵۳۶	۴/۳۹۸ -	۶/۸۲ ۴	خانه‌دار بازنشسته دولت	زنان
۰/۰۰۱	۵/۴۷۹	۵/۰۸ ۴/۳۹۸ ۶/۲۴۲ ۶/۹	۹/۲۸ ۶/۸۲ ۱۱/۴ ۱۱/۵۷	بیکار خانه‌دار آزاد بازنشسته دولت	کل
Sig	آزمون F	انحراف معیار	میانگین	سطح سواد	
۰/۰۱۱	۳/۲۷۳	۴/۴۹۹ ۵/۷۷۱ ۵/۸۳۰ ۲	۷/۹۲ ۱۱/۹۵ ۱۴ ۶	بی سواد زیر دیپلم دیپلم فوق دیپلم	مردان
۰/۰۰۶	۷/۸۸۹	۳/۶۷۷ ۶/۱۲۰	۶/۲۲ ۹/۵۲	بی سواد زیر دیپلم	زنان
۰/۰۰۰	۹/۴۰۹	۳/۸۸۴۲ ۶/۰۰۵۱ ۵/۸۳۰۹ ۲/۰۰۰۰	۶/۵۷ ۱۰/۷۰ ۱۴/۰۰ ۶/۰۰	بی سواد زیر دیپلم دیپلم فوق دیپلم	کل
Sig	T	Df	میانگین	ابعاد	
۰/۰۰	۳/۶۵۷	۲۶۲	۱۶/۸ ۱۳	مردان زنان	جنسیت

جهت تعیین سهم عوامل موثر بر تمایل به ازدواج مجدد در بین پاسخگویان، نتایج تحلیل رگرسیونی چند متغیره نشان می‌دهد متغیرهای مشکلات ظاهری، مشکلات روحی، مشکلات جنسی، حمایت شبکه‌ای و بازدارنده‌های هنجاری با همبستگی $۰/۷۸۲$ و ضریب تعیین تعدیل شده $۰/۵۵۴$ بیش از ۵۵ درصد از تغییرات متغیر وابسته یعنی تمایل به ازدواج مجدد را تبیین نموده‌اند. در مجموع ارزیابی یافته‌ها نشان می‌دهد مدل پژوهش حاضر از قدرت تبیین و پیش‌بینی خوبی برخوردار است (جدول ۵).

جدول ۵- عناصر درون معادله برای پیش‌بینی متغیر وابسته

نام متغیر	ضریب B	Beta	T	Sig T
سن	۰/۰۰۵	۰/۰۰۹	۰/۱۱۷	۰/۹۰
درآمد	۵/۳۳	۰/۰۳۸	۰/۵۴۸	۰/۵۸
سن ازدواج	-۰/۰۴۰	-۰/۰۳۳	۰/۴۳۸	۰/۶۶
مشکلات جسمی	-۰/۰۰۵	-۰/۰۰۴	-۰/۰۵۰	۰/۹۶
مشکلات ظاهری	۰/۱۴۷	۰/۱۵۵	۱/۹۷۳	۰/۰۵
مشکلات روحی	-۰/۳۸۳	-۰/۲۲۴	-۲/۴۸۲	۰/۰۱
مشکلات جنسی	-۰/۲۹۰	-۰/۳۴۴	۳/۶۸۸	۰/۰۰
وفاداری به همسر	۰/۰۵۰	۰/۰۳۲	۰/۴۵۸	۰/۶۴
تعلق خاطر به فرزندان	-۰/۰۲۵	-۰/۰۲۴	-۰/۲۵۹	۰/۷۹
توان مالی	۰/۳۳	۰/۰۲۱	۰/۲۷۲	۰/۷۸
دارایی محوری	-۰/۰۵۵	-۰/۰۶۲	-۰/۷۳۱	۰/۴۶
مشکلات تعاملی	-۰/۰۷۵	-۰/۰۶۷	-۰/۷۷۸	۰/۴۳
حمایت شبکه‌ای	-۰/۳۷۴	-۰/۲۰۵	-۱/۹۹۹	۰/۰۴
بازدارنده‌های هنجاری	-۰/۲۶۹	-۰/۳۳۷	-۴/۱۴۶	۰/۰۰
Method= Enter	R= ۰/۷۸۲	Adjusted R Square= ۰/۵۵۴	F= ۱۰/۷۶۲	Sig= ۰/۰۰

بحث و نتیجه گیری

افزایش امید زندگی و تغییرات ساختار هرم سنی، هم جمعیت سالمندان و هم طول دوره سالمندی را افزایش داده و این موضوع لزوم توجه و سیاستگذاری در زمینه رفع نیازهای سالمندان را بیش از پیش نمایان می‌کند. از مهم‌ترین نیازهای این قشر، توجه به سلامت روان، پرکردن خلا تنهایی و پیشگیری از افسردگی آنهاست که به زعم کارشناسان، ازدواج سالمندان از مهم‌ترین تمهیدات در این شرایط است. همچنین ازدواج تمهیدی مناسب برای بهبود شاخص‌های کیفیت زندگی (جسمی، روانی، بهداشتی، اجتماعی و ...) در بین سالمندان است که به سبب موانع فرهنگی و عرفی متعدد و باورهای عامیانه، روند آن با مشکل مواجه شده است. در راستای توجه به این امر، پژوهش حاضر به روش پیمایشی و توزیع پرسشنامه به شیوه سهمیه‌ای، ۲۶۴ نفر از سالمندان بیوه شهرستان فریدونشهر را مورد بررسی و ارزیابی قرار داده است.

یافته‌های این پژوهش حاکی از آن است که نقش فرهنگ و نگرش سنتی حاکم بر شهرستان فریدونشهر، در ازدواج مجدد سالمندان را باید با تأمل بیشتری مورد بررسی قرار داد. در این راستا نتایج نشان داد تمایل به ازدواج مجدد در بین مردان سالمند این شهرستان بیشتر از زنان بوده است. در تبیین این نتیجه می‌توان گفت که به سبب وجود فرهنگ سنتی و باورهای حاکم بر اغلب مناطق ایران، معمولاً جامعه برای مردان سالمند بیشتر از زنان سالمند حق ازدواج مجدد قائل است تا آنجایی که حتی فرزندان زنان سالمند معتقدند که مادرشان با ازدواج مجدد باید احساس گناه کند و تا آخر عمر خود نسبت به همسر از دست داده خود وفادار بماند و در تنهایی زندگی کند. حصول این نتیجه، حتی در پژوهش‌های انجام شده در خارج از ایران نیز مشاهده شده است. نتایج پژوهش‌های مانیار و سیکنیس (۲۰۲۲)، عالم و همکاران (۲۰۲۱) و نگوین و پاول (۲۰۲۱) نشان می‌دهد محدودیت‌های موجود در جامعه و خانواده‌ها، زنان سالمند را برای ازدواج مجدد بیشتر از مردان سالمند در تنگنا قرار داده است. در پژوهشی که براون و رایت (۲۰۱۷) در مورد وضعیت ازدواج، همخانه بودن و طلاق انجام دادند نیز به این

نتیجه رسیدند که مردان سالمند کمتر از زنان سالمند در بیوه‌گی می‌مانند و تمایل به ازدواج در آنان بیشتر از زنان سالمند است.

همان‌طور که پیشتر اشاره شد، نگرش جامعه درباره ازدواج مجدد، از جمله عواملی است که هم می‌تواند سالمندان را از ازدواج مجدد دور کند و هم علتی برای روی آوردن به ازدواج مجدد باشد که این موضوع از جامعه‌ای به جامعه‌ی دیگر یا از فرهنگی به فرهنگ دیگر متفاوت است. با وجود اینکه ازدواج مجدد از خواسته‌های انسان است و در فرهنگ اسلامی و ایرانی نیز مرد و زن بعد از ازدست دادن همسر یا طلاق می‌توانند با رعایت حکم شرعی مبادرت به ازدواج مجدد نمایند؛ اما نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد موانع فرهنگی - اجتماعی و بازدارنده‌های ناشی از وجود فرهنگ سنتی - عشائری حاکم بر منطقه فریدون‌شهر، مانع تحقق این امر و ازدواج مجدد سالمندان می‌شود. در این راستا نتایج پژوهش‌های مغاره‌دهکردی و همکاران (۱۴۰۱)، علی‌کرمی (۱۳۹۸)، عثمانی (۱۳۹۶) و ... نیز حاکی از نقش اثرگذار بازدارنده‌های هنجاری ناشی از فرهنگ سنتی حاکم بر مناطق مختلف، در ممانعت از ازدواج مجدد سالمندان است.

وفاداری به همسر قبلی از دیگر متغیرهایی است که با تمایل به ازدواج مجدد در بین زنان مورد مطالعه همبستگی داشته است. یافته‌ها بیانگر آن است که نمونه مورد بررسی، برای ازدواج دوباره تحت فشار از سوی خانواده هستند. آنها مجبورند به دلیل باورهای اجتماعی و اثبات وفاداری خود به همسر، تا پایان عمر تنها زندگی کنند، در صورتی که از نظر اغلب افراد مورد بررسی، وفاداری تنها زمانی معنا می‌دهد که فرد زنده است و وقتی شریک زندگی می‌میرد معنای خود را از دست می‌دهد. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد بیشتر سالمندانی که همسر خود را از دست داده‌اند و در تنهایی زندگی می‌کنند، تمایل به ازدواج مجدد دارند اما تحت فشار جامعه، خانواده و فرزندان قرار می‌گیرند و مجبورند به بهانه وفادار ماندن به همسر اول خود، از ازدواج صرف نظر کنند. این وضعیت در مورد زنان بیشتر از مردان وجود دارد، با این حال هر دو گروه زنان و مردان، اغلب نظر خود را در مورد ازدواج مجدد اعلام نمی‌کنند و منتظرند تا شاید بچه‌ها برای ازدواج آنان کاری انجام دهند. از نظر سالمندان مورد بررسی، فرزندان‌شان ازدواج پدر یا

مادر خود را مایه آبروریزی می‌دانند و همسر جدید پدر یا مادر خود را به مثابه دشمن می‌نگرند و به این دلایل در مقابل ازدواج آنان مقاومت و ایستادگی می‌کنند. زنان سالمند تنها، در هنگام ازدواج مجدد در تنگناها و فشارهای بیشتری هستند، در اکثر موارد به نفس‌پرستی یا خودخواهی متهم می‌شوند و به همین دلیل گاهی با وجود فشارهای عاطفی و مالی سنگین وارده به دلیل فوت همسر آنها ترجیح می‌دهند تنها زندگی کنند.

حمایت شبکه‌ای و اجتماعی از دیگر متغیرهای مرتبط با تمایل به ازدواج مجدد در بین نمونه مورد مطالعه است که می‌تواند نقشی اساسی در انجام یا عدم انجام ازدواج مجدد سالمندان داشته باشد. حمایت اجتماعی یک راهکار روانشناختی برای بهینه کردن انسان در مقابل فشارهای روانی و استرس‌های زندگی است (جوکار و همکاران، ۱۳۹۹). افرادی که در مقابل فشارهای روانی عملکرد بهتری دارند، از منابع حمایت اجتماعی برخوردارند. مهمترین منابع حمایت اجتماعی برای انسان عبارتند از: همسر، اعضای خانواده، دوستان و مراقبان سلامت. مطالعات نشان داده با ورود همسر به زندگی سالمندان بسیاری از مشکلات آنها حل شده، احساس کفایت و توانمندی به آنان دست داده؛ اینها نشان‌دهنده‌ی نقش مثبت حمایتی همسر در زندگی سالمندان است (ایمان‌زاده و همراه‌زاده، ۱۳۹۶). با توجه به نقش اساسی حمایت اجتماعی و شبکه‌ای در امور مربوط به سالمندان، و عدم همراهی این شبکه‌ها با ازدواج مجدد سالمندان (به علت فرهنگ سنتی موجود) در شهرستان فریدون شهر، متغیر حمایت شبکه‌ای از مهمترین عوامل اثرگذار بر تمایل به ازدواج مجدد سالمندان بوده است.

همچنین ارزیابی فرضیه‌های پژوهش حاضر حاکی از آن است که بین متغیرهای مشکلات روحی، ظاهری، جسمی و جنسی با تمایل به ازدواج مجدد سالمندان رابطه معنی‌دار وجود دارد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد وجود بیماری و مشکلات جسمی، از علل عمده عدم ازدواج سالمندان است که سالمندان را رنج می‌دهد. همچنین بیشتر سالمندان مورد بررسی از یک مشکل جسمی رنج می‌برند که در این بین بیماری‌های قلبی و عروقی از سایر بیماری‌های جسمی بیشتر زندگی آنها را تحت تاثیر قرار داده است. نتایج پژوهش‌های دانشور و همکاران (۱۴۰۲)،

ایمان‌زاده و همراه‌زاده (۱۳۹۶)، عثمانی (۱۳۹۶)، عالم و همکاران (۲۰۲۱)، گلنکمپ و همکاران (۲۰۱۶) و لین و همکاران (۲۰۱۴) نیز همراستا با نتایج پژوهش حاضر است.

داشتن مشکلات روحی و روانی از مهمترین علل عدم تمایل به ازدواج مجدد در بین سالمندان مورد بررسی عنوان شده است. مطالعات نشان داده است افرادی که ازدواج می‌کنند کمتر به بیماری‌های روانی مبتلا می‌شوند و از سلامت روانی بالایی نسبت به افرادی که ازدواج نکرده‌اند برخوردارند. در مقابل افرادی که بدون همسر زندگی می‌کنند مانند مطلقه‌ها و بیوه‌ها بیشتر در معرض بیماری‌های روانی قرار دارند (یو و همکاران، ۲۰۱۹). متخصصان معتقدند اگر سالمندان توانایی و هوشیاری لازم را دارند و قادر به زندگی کردن با هم هستند و می‌توانند از همدیگر مراقبت کنند، ازدواج آنها مزایای زیادی برای‌شان دارد. با ازدواج دو سالمند با هم، یک زندگی جدید به وجود می‌آید، عشق، عاطفه و محبت بینشان حکمفرما می‌شود و مشکلات و بیماری‌های روحی و روانی آنان بهبود می‌یابد (داسیلوا سوسا و باروس، ۲۰۲۰؛ پاول و همکاران، ۲۰۱۷).

ذکر این نکته ضروری است که افراد متأهل در دوره سالمندی خود، طبیعتاً همسر خود را به یکی از دلایل مرگ یا طلاق از دست داده و به یک معنی بیوه می‌شوند. در غیاب همسر و فرزندان اولین چیزی که با آن مواجه می‌شوند تنهایی است و این تنهایی برای آنان بدون عارضه نیست (علیکرمی، ۱۳۹۸: ۲۵). زن و مرد در دوران پیری، تا زمانی که با همسر خود زندگی می‌کنند، به لحاظ روانی جسمانی و اقتصادی وضعیت بهتری دارند اما با از دست دادن همراه خود، عموماً وارد مسیری می‌شوند که در آن، روز به روز قدرت سازگاری و مقابله‌شان کمتر می‌شود. در بسیاری از موارد آنان با تجربه بیوه‌گی بر سر دوراهی ازدواج مجدد یا بیوه ماندن قرار می‌گیرند (نجاتی و همکاران، ۱۴۰۰: ۶۲). مسائل و مشکلاتی که این قشر، در بیوه‌گی سالمندی با آن مواجه می‌شوند، متعدد و مسئله‌زا است. با این حال مشاهده می‌شود که اقدام مناسبی از سوی نهادهای قانونگذار یا سیاستگذار برای ازدواج مجدد سالمند بیوه صورت نمی‌گیرد. هر آنچه هست در سطح اجتماعی و تعاملات اجتماعی عرفی صورت می‌گیرد. ناگفته پیداست که ازدواج مجدد سالمند بیوه از آن اهمیتی که ازدواج افراد جوان برای نظام سیاسی،

اقتصادی و اجتماعی دارد برخوردار نیست و طبیعتاً از یک جنس نیستند. به همین دلیل نه تلاش فرهنگی و نه حمایت اقتصادی از این قشر انجام نمی‌پذیرد. آنان زاد و ولد نخواهند داشت، نیروی کار توانایی نیستند که دولت بتواند با آنها دل خوش کند و مهمتر آنکه مسیر پایان زندگی‌شان را طی می‌کنند. لذا این موضوع تاکنون نتوانسته است نظر دولت و سیاستگذاران را به‌طور جدی به خود جلب کند. این درحالی است که خودمراقبت و تنهایی از جمله مباحث مهم مطرح در دوران سالمندی است.

علیرغم تمام این مباحث و کم توجهی به ازدواج‌های سنین سالمندی، باز هم باید توجه داشت که ازدواج در دوره سالمندی، شرایط خاص خود را دارد. حتماً باید به این شرایط، دقت کافی را داشت تا سالمندان بتوانند از یک زندگی خوب در این دوران بهره‌مند شوند. پیشنهاد می‌شود در اولین قدم، علت اصلی ازدواج سالمندان کشف شود. آیا سالمند به دلیل تنهایی، مشکلات مالی، ترس از مرگ، نیاز به هم‌صحبت و یا علل دیگر تمایل به ازدواج دارد یا نه؟ هر کدام از این دلایل می‌تواند در نتیجه ازدواج و رضایت از ازدواج افراد مسن تاثیر بگذارد. در دومین مرحله، باید سلامت روانی و جسمی سالمند مورد تأیید قرار بگیرد. سالمندی که خود مشکل روانی مثل آلزایمر، ناراحتی‌های عصبی دارد، بار اضافه‌ای را بر طرف مقابل تحمیل می‌کند و باعث تخریب روحیه فرد می‌شود. در مرحله آشنایی و خواستگاری، حتماً در مورد حضور فرزندان دو طرف، باید توافق حاصل شود. چند وقت یک‌بار فرزندان در خانه حضور پیدا کنند؟ آیا فرزندان مجرد می‌توانند با سالمندان زندگی کنند؟ این سوال‌ها، جزء سوال‌های مهمی هستند که باید جواب داده شوند تا خانواده طرفین دچار مشکل و اختلاف نشود. در ازدواج، سالمندان باید با هم‌سطح و هم‌کفو خود ازدواج کنند. اگر خانواده‌ها از نظر فرهنگی در یک سطح نباشند، بعداً مشکلات جدی برای هر دو طرف پیش می‌آید. در بعضی جاها دیده شده که مردان سالمند با دختران سنین پایین‌تر از خود ازدواج می‌کنند که این ازدواج باعث به‌وجود آمدن مشکلات زیادی در خانواده‌ها می‌شود. مردان سالمند باید دقت کنند که از بچه‌دار شدن در این سنین پیشگیری کنند، چون اگر اتفاقی برای آن‌ها بیفتد، کودکان بی‌سرپرست باقی می‌مانند.

با توجه به موارد فوق و دلایل بی‌شمار دیگر، توصیه می‌شود مردان سالمند، فقط با زنان سالمند ازدواج و از ازدواج با زنان جوان دوری کنند.

تقدیر و تشکر

این مقاله برگرفته از پایان نامه کارشناسی ارشد رشته جمعیت‌شناسی است که در دانشگاه پیام‌نور مرکز مهاباد به انجام رسیده است. نویسندگان مقاله از کادر اجرایی و آموزشی این دانشگاه و همچنین کارکنان شبکه بهداشت شهرستان فریدون‌شهر اصفهان، بابت همکاری‌های‌شان تشکر می‌کنند.

منابع

- ایمان‌زاده، علی و ملیکا همراه‌زاده (۱۳۹۶). شناسایی عوامل تسهیل‌گر و بازدارنده کیفیت زندگی در زنان و مردان سالمند (تحقیق پدیدارشناسی)، *سالمند: مجله سالمندی ایران*، ۱۲(۴)، ۴۴۵-۴۳۰.
<http://dx.doi.org/10.21859/sija.12.4.430>
- جوکار، فاطمه؛ اسداللهی، عبدالرحیم؛ کاوه، محمد حسین؛ قهرمانی، لیلا و مهین نظری (۱۳۹۹). ارتباط بین حمایت اجتماعی و کیفیت فعالیت روزمره سالمندان جامعه روستایی، *سالمند: مجله سالمندی ایران*، ۱۵(۳)، ۳۶۵-۳۵۰.
<http://dx.doi.org/10.32598/sija.10.15.3.2773.2>
- دانشور، زهرا؛ مرادی، آسیه و جهانگیر کرمی (۱۴۰۲). شناخت دلایل و پیامدهای ازدواج مجدد سالمندان ساکن شهر تهران، *مجله مطالعات ناتوانی*، ۱۳، ۸۳.
<http://jdisabilstud.org/article-1-3207-fa.html>
- زارعی، حلیمه؛ ابوالفتحی ممتاز، یدالله؛ صحاف، رباب و محبوبه مهدی (۱۳۹۸). بررسی میزان رضایت زناشویی سالمندان ازدواج کرده در دوره سالمندی در شهرستان سنندج در سال ۱۳۹۵، *سالمند: مجله سالمندی ایران*، ۱۴(۱)، ۲۵-۱۴.
<http://dx.doi.org/10.32598/sija.13.10.170>
- عثمانی، نسرین (۱۳۹۶). تبیین دیدگاه سالمندان بیوه و فرزندان آنها در مورد ازدواج مجدد، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی تبریز: دانشکده بهداشت.

علی‌کرمی، کریم؛ ملکی، امیر؛ عبداللهیان، حمید و مهدی رضایی (۱۳۹۸). تجربه زیسته تنهایی در بین زنان سالمند شهر بوکان. *مطالعات راهبردی زنان*، ۲۱(۸۳)، ۳۰-۷.

<https://doi.org/10.22095/JWSS.2019.100355>

مغاره‌دهکردی، سارا؛ پورهادی، سمانه؛ سام، شیما و احمدی، زهرا (۱۴۰۱). موانع ازدواج در زنان سالمند ایرانی، *سالمند: مجله سالمندی ایران*، ۱۷(۳)، ۴۳۱-۴۱۶.

<http://dx.doi.org/10.32598/sija.2022.3351.1>

ناصری، عرفان و یزدخواستی، بهجت (۱۳۹۸). بررسی عوامل جامعه‌شناختی مرتبط با عدم ازدواج مجدد زنان فاقد همسر (مطالعه موردی: زنان تحت حمایت در شهر سنندج)، *توسعه اجتماعی*، ۱۴(۱)، ۳۱-۶۰.

https://qjds.scu.ac.ir/article_15265.html

نجاتی، محمد؛ رضایی، مهدی و شیرین حاتمی‌فر (۱۴۰۰). ازدواج مجدد سالمندان بیوه: مطالعه کیفی درک و تفسیر سالمندان از ازدواج مجدد در شهر سقز، *نامه انجمن جمعیت‌شناسی ایران*، ۱۶(۳۱)، ۹۵-۶۱.

<https://doi.org/10.22034/jpai.2022.546382.1212>

نظم‌فر، حسین، علوی، سعیده، صادقی، نسرین، و عشقی چهاربرج، علی. (۱۳۹۷). امکان‌سنجی تحقق شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی: شهر بوکان). *مطالعات شهری*، ۷(۲۷)، ۶۷-۷۸.

https://urbstudies.uok.ac.ir/article_60845.html

نیکنام، ماندانا و مریم تیموری (۱۴۰۰). مقایسه احساس رضایتمندی از زندگی، تحمل پریشانی و سبک‌های مقابله با استرس در مردان سالمند با ازدواج مجدد و مردان سالمند مجرد، *مجله دانشگاه علوم پزشکی سبزوار*، ۲۸(۱)، ۲۳-۲۹.

https://jsums.medsab.ac.ir/article_1379.html

Alam, H., Hussain, B., Hussain, S. (2021). Remarriage of elderly widows and widowers in Pakhtun culture, *Journal of Gender and Social Issues*, 20(1), 37-44.

<https://jgsi.fjwu.edu.pk/jgsi/article/view/232>

Brown, S.L., & Wright, M.R. (2017). Marriage, Cohabitation, and Divorce in Later Life, *Innovation in Aging*, 1(2), 1-11. <https://doi.org/10.1093/geroni/igx015>

da Silva Sousa, N.F., de Azevedo Barros, M.B. (2020). Level of active aging: Influence of environmental, social and health-related factors. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 90, 104094. <https://doi.org/10.1016/j.archger.2020.104094>

- Dahl, N., Ross, A., & Ong, P. (2020). Self-neglect in older populations: A description and analysis of current approaches. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(6), 537–558. <https://doi.org/10.1080/08959420.2018.1500858>
- Galenkamp, H., & Deeg, D. J. H. (2016). Increasing social participation of older people: are there different barriers for those in poor health? Introduction to the special section. *European Journal of Ageing*, 13(2), 87–90. <https://doi.org/10.1007/s10433-016-0379-y>
- Gharibi, T., Gharibi, T., & Ravanipour, M. (2019). Facilitators and barriers affecting sexual desire in elderly Iranian women: a qualitative study. *Sexual and Relationship Therapy*, 34(2), 228–241. <https://doi.org/10.1080/14681994.2018.1445849>
- Kim, J. Y., Xu, H., Cruz, G., Saito, Y., & Østbye, T. (2021). Acceptance of love and remarriage among older adults in the Philippines. *Journal of Aging and Health*, 33(5–6), 331–339. <https://doi.org/10.1177/0898264320981246>
- Kwon, H.-S. (2016). Consideration of marital status in a mortality model and its application for mortality risk management. *Asia-Pacific Journal of Risk and Insurance*, 10(2), 193–216. <https://doi.org/10.1515/apjri-2015-0018>
- Lin, W.-I., Chen, M.-L., & Cheng, J.-C. (2014). The promotion of active aging in Taiwan. *Ageing International*, 39(2), 81–96. <https://doi.org/10.1007/s12126-013-9192-5>
- Liu, C., & Bai, X. (2019). Book Review: Handbook of Theories of Aging (3rd ed.) edited by Vern L. Bengtson and Richard A. Settersten Jr., New York, Springer, *China Journal of Social Work*, 12(1), 92–94. <https://doi.org/10.1080/17525098.2019.1562409>
- Mangarun, A.J.S. (2021). Quality of life after remarriage in old age. *Malaysian Journal of Nursing*, 12(3). <https://doi.org/10.31674/mjn.2021.v12i03.010>
- Maniar, A. & Sikenis, P.V. (2022). Cyber marriages/ remarriages for senior citizens through world wide web – an experiment. *Asia Pacific Journal of Marketing and Management Review*, 11(1), 51–58. <https://www.gejournal.net/index.php/APJMMR/article/view/199>
- Nguyen, O. T., & Pawle, R. H. (2021). A Thematic Analysis Study about Remarriage of Elderly Men in Vietnam. *Scholar: Human Sciences*, 13(2), 286. <http://www.assumptionjournal.au.edu/index.php/Scholar/article/view/4828>

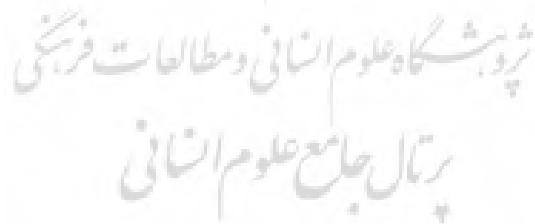
Paúl, C., Teixeira, L., & Ribeiro, O. (2017). Active aging in very old age and the relevance of psychological aspects. *Frontiers in Medicine*, 4, 181.

<https://doi.org/10.3389/fmed.2017.00181>

Swift, H. J., Abrams, D., Lamont, R. A., & Drury, L. (2017). The Risks of Ageism Model: How ageism and negative attitudes toward age can be a barrier to active aging. *Social Issues and Policy Review*, 11(1), 195–231. <https://doi.org/10.1111/sipr.12031>

Van Hedel, K., Van Lenthe, F. J., Avendano, M., Bopp, M., Esnaola, S., Kovács, K., Martikainen, P., Regidor, E., & Mackenbach, J. P. (2015). Marital status, labour force activity and mortality: A study in the USA and six European countries. *Scandinavian Journal of Public Health*, 43(5), 469–480. <https://doi.org/10.1177/1403494815578947>

Yu, M., Gu, L., Jiao, W., Xia, H., & Wang, W. (2019). Predictors of self-neglect among community-dwelling older adults living alone in China. *Geriatric Nursing*, 40(5), 457–462. <https://doi.org/10.1016/j.gerinurse.2019.02.002>

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز